

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. Христо Харалампиев – преподавател в катедра „Рисуване и моделиране“ при Архитектурния факултет на УАСГ

Във връзка с дисертационен труд „БЪЛГАРСКА СКУЛПТУРА ОТ СТОМАНА ЗА ПУБЛИЧНИ ПРОСТРАНСТВА“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Автор: Михаела Руменова Каменова – докторант към катедра „Метал“ при факултета за приложни изкуства на НХА.

Научен ръководител – проф. Богомил Николов

Представеният за рецензиране дисертационен труд се състои от: текстова част – 232 стр., автореферат 34 стр. И приложение с илюстрации към дисертационния труд 111 стр. Текстовата част е структурирана от: увод, четири глави, заключение, списък на съкращенията и библиография.

В уводната част се очертават основния проблем, границите на изследването, поставят се целите и задачите, както и използваната методология. Основния проблем, който си поставя докторантът, е да се докаже, че българската скулптура от стомана може да се разглежда, като отделен жанр в скулптурата, предвид нейната специфика, значимост и презентация в публичните пространства. Без съмнение темата е значима и актуална, доколкото според автора в българската специализирана литература е слабо застъпена. Това дава достатъчно основание да се разглеждат и систематизират голям брой примери, като се акцентира върху проблема, свързан с тяхната експонация в публичните пространства. Смятам това за особено важно, защото така очертаните граници, излизат от елементарното

отделяне на този вид скулптура само по използвания материал и технология, а включват в себе си достатъчно морфологични и идейно смислови проблеми, свързани със синтеза на скулптурата от стомана с урбанизираните и неурбанизирани пространства. В този смисъл, темата добива дисертабилен характер, като разглеждания период е от 60 –те години на миналия век, до 2018 г. За реализацията на целта се поставят задачи, свързани със ситуиране на българската скулптура от стомана в световния контекст, формулиране на обща характеристика на разглежданата скулптура, както и анализирането и като част от публичното пространство.

Според докторантът „Изследователските способности, които са използвани в процеса на проучването са: системен, синергетичен, комплексен, аналитичен, емпиричен, исторически, биографичен“. Очевидно, така декларираната сложна методология е продиктувана, както от спецификата на проблема, така и от желанието за постигане на задълбочено изследване, свързано с различните етапи на работа. Така структуриран уводът на дисертационния труд, макар и не голям по обем, предпоставя посоката и границите на последващите разсъждения на докторанта.

В първата глава от дисертационния труд **„Скулптура от стомана, исторически преглед и характеристика на материала“** се разглеждат историческите предпоставки за появата на скулптурата от стомана, развитието и в световен мащаб и в България. В тази част от текста се съобщават и някои технически характеристики на материала стомана. Тази глава от дисертационния труд, има определено познавателен характер, което предвид оскъдните научни публикации по темата, съдържа в себе си и част от приносния характер на труда. Проследявайки

събития от исторически и социално-икономически характер, докторантът логично и обективно вярно изтъква причините за появата и развитието на тази посока на скулптурата. За научното дефиниране на понятието „скулптура от стомана“, авторът анализира не само известни и емблематични художници, свързани с използването на стоманата като материал, а и архитектурно-функционални конструкции, сложили основата на този тип пространствена организация. Тук дисертантът демонстрира не само добра информация и теоретична подготвеност, но и възможност чрез анализ да се достигне до логични връзки и процеси, довели до обособяването на скулптурата от стомана, като самостоятелен жанр. Това е и една от целите, които авторът си е поставил и преследва настоятелно. В този смисъл примерите от конструктивизма на Наум Габо, Антоан Певзнер, Татлин и Родченко до Ал. Калдер, Жан Тенгели, Сезар, Арман, Чилида, Ричард Сера и др. са убедителни и в подкрепа на тезата на автора.

Що се отнася до развитието на този жанр скулптура в България, докторантът коректно и в контекста на обективното развитие на скулптурата у нас, изброява причините за неговата поява. В интерес на научното изследване, в края на първа глава са разгледани и някои технически характеристики на материала стомана. Тук текстът е строго професионален и показва задължителната грамотност на автора. Освен това, характеризирайки възможностите на материала, създава база за разсъждения върху пластично-пространствените резултати, получени от неговото приложение.

Във втората глава на труда **„Тенденции и направления, свързани със скулптурата от стомана в България“** се разглеждат термини и понятия, както и течения и направления,

свързани със скулптурата и мястото на произведения, изпълнени от стомана в тях. Освен това е отделено внимание и на разглеждания жанр от скулптурата в изложбените пространства. Смислът на съществуването на подобна част в контекста на дисертационния труд е в желанието на автора да ситуира скулптурата от стомана в съвременните течения и направления на изобразителните изкуства. Особен интерес тук представлява предложеното класифициране на скулптурата от стомана, според технико-технологическите си особености: „Стоманата като конструктивен елемент на скулптурата, лята скулптура от стомана и чугун, скулптура от ковано желязо, скулптура от стоманени листове и профили, скулптурата в комбинация с други материали и т.н.“ Според идейно - пластическите си качества, обаче, според автора, тя може да бъде приобщена към: Лендарт, Конструктивизъм, Редимейд, Кинетична скулптура, Тенсигрити структури, Скулптура от скрап и др.. Следва текст посветен на кавалетната скулптура от стомана, свързана с изложбените пространства. По този начин, докторантът търси генезиса на този жанр от скулптурата в България. Правят се изводи, свързани с времето на противопоставяне на утвърдените норми, чрез нови възгледи за пластиката и формата, включително и чрез използване на по различни материали. Това, разбира се води и нов морфологичен подход към произведението, притежаващо „специфични естетически качества“.

В третата глава „ **Публични пространства и скулптура от стомана**“, авторът разсъждава за синтеза на скулптурата с архитектурата и околното пространство. Доколкото въпросът е общодискусионен, смятам, че тук не се търси еднозначен отговор, а по-скоро, мястото на скулптурата от стомана в рамките на проблема на изследването влиянието и върху конкретната

среда. Дефиницията „публично пространство“ е по-скоро буквална и съотнесена към общоприетия контекст за това понятие. Разбира се, тук може да съществува дискусия и различни гледни точки, но докторантът се съсредоточава в разглеждането на средата, като възможност за експониране на скулптурата от стомана. Формирането на два типа скулптура: като създадена за конкретно пространство и такава, която е ситуирана впоследствие по определени причини, налага разглеждането на различни организирани форми за творческа активност, резултатите от които, могат да бъдат част от урбанизираната и неурбанизирана среда. В този смисъл, авторът уместно разграничава творбите от стомана, предназначени за конкретни градски пространства: входни знаци на населени места или пластики характеризиращи дейността на различни предприятия и фирми, от творбите, резултат на скулптурни симпозиуми и организирани скулптурни паркове.

Текстът от четвъртата глава на дисертационния труд **„Българска скулптура от стомана, създадена по време на национални и международни проекти“** в голяма степен допълва смислово третата глава от труда. Смятам, че анализът, свързан с участието на български автори в наши и международни симпозиуми и индивидуални проекти, свързани с изпълнение на скулптура в метал е изцяло в проблематиката на предходната глава, но очевидно, решението на докторантът за отделянето му в самостоятелна глава е продиктувано от субективната преценка за особена значимост.

В заключението на дисертационния труд се прави обобщение на цялостното изследване, като се подчертава, че „Съвременната скулптура от стомана е плод на модерното изкуство, следствие на развитието на архитектурата и